

ՎԱՃԱՐԱԿԱՆ

Թիֆլիսի առևտորական զագեթ:

Հրատարակումէ շաբաթը մէկ ամամ կէս թերթ, կիրակի օրերով: 10 տարվայ զինը Մարտիցը մինչև Յունիսիր քաղաքում՝ 2 մահ, 50 կոպ., դուրս՝ 3 մանէթ:

ՇԱԲԱՐԱԿԱՆ ԹԵՐԹ

(Ա. Ռ. Ա. Զ. Է. Տ. Տ. Ս. Բ. Ի.)

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ:

Տէրութենի կարգադրութիւնները: Պարզեւելու ամառավայրը: Խամարդում է բանի վրայ խօսելը արժան չէ համարում: Խոչպէս կարելի է, ասում են վախուկ ու քնարոց զաւակներ մեծացնող ծնողները, թնջուկ կարելի է, որ որդիս կեղտոտ, կոպիտ ու ցած արհեստով պարապի. էդ բանի համար կան հասարակ մարդուկ, ստորին ժողովուրդ, որնց համար էլ հսարած են բոլոր կոպիտ արհեստները:

Տէրութենի կԱՐԳԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ:

ՊԱՐԴԵՒԵԲ:

Հս տարի մարտի 27-ին ուրիշների հետ և հետեւալ հայերն արժանացան պարզեներին:

Զինուորական ինժիներ—Պօլկովնիկ իշխան թարխան ԽոջԱՄԽՆԱՍԵԱՆՑԼ ըստացաւ 2-րդ աստիճանի Անսա կայսերական թագով զարդարած:

Կոմիկասեան 0կրուզի զինուորական-լըցշկական կառավարութենումը գտնված 5 կարգի բժիշկ, Նադվորնի Սովետնիկ ԲՈՏԻՆԵԱՆՑԼ ստացաւ 2-րդ աստիճանի Ստանիլաված:

Մի և նոյն պարզեցը ստացաւ գենարալ-նի Շատարի կապիտան ՔԻՇՄԻՇԵԱՆՑԼ:

Թ. Ի Ֆ. Լ. Ի Ս

յունիսի 18-1866.

Մրանից առաջ կոմիկասի երկաթէ ճանապարհի վրայ խօսելիս ովանականի 3 Նշումը, պատճառ ունեցանք ասել մէկ երկու խօսք Թիֆլիսումը և առևտորակ կոմիկասի կողմերումը արհեստուրների համար ուսումնարաններ շնորհու մասին:

Խնդիրը հարկաւոր խնդիր է, դորձը շատ աղնիւ, բայց թնջ անես, որ մեղանում առևտորակ էդակիսի գործին միու ժողովուրդը:

մտիկ է տալիս էնպիսի արհամարհանքով, որ մինչև անգամ էդ բանի վրայ խօսելը արժան չէ համարում: Խոչպէս կարելի է, ասում են վախուկ ու քնարոց զաւակներ մեծացնող ծնողները, թնջուկ կարելի է, որ որդիս կեղտոտ, կոպիտ ու ցած արհեստով պարապի. էդ բանի համար կան հասարակ մարդուկ, ստորին ժողովուրդ, որնց համար էլ հսարած են բոլոր կոպիտ արհեստները:

Բայց մինք կարծում ենք, որ ոչ մէկ արհեստ, ինչքան էլ կուղէ կոպիտ լինի, մարդուն չի ցածացնի, եթէ միայն օրինաւոր և ազնիւ ճանապարհներով փողաշխատելու միջոց է դա: Անօրէն և կեղտոտ փող աշխատելու միջոցները՝ խարդախութիւնն է, խարեւայութիւնը և այլն և այլն:

Մեր արհեստների կոպատութիւնն է, որ միզ ստիպում է խօսել երկրի արհեստների և արհեստուրների վրայ: Մեր խօսելու նպատակն էն է, որ արհեստների համար դորձածած կոպիտ դործիքները թնջուկ նրբանան և ազնւանան ուսումնարանների միջնորդութենով, թնջուկ միւս երկրներումն է: Քանի աւելի կատարելապործված միզենաներ են դորձած արհեստների համար, էնքան մարզը քիչ է չարչարվում, աշխատում: և մեծ դորձը կատարել է տալիս մեքենաներներն է:

Հիմի էս խօսքների ասելու պատճառու ունեցանիք Ռուսելին գաղեթներումը տպած համարաւը, Գրած էր էս վերջին նումելիներումը, որ կոմիկասումը արհեստների դիտութիւնների տարածելու համար 1864 թվին Թիֆլիսիցը 10 երեխայ ուղարկվեցաւ Մասկով զանազան արհեստներ տոլորելու նպատակով էնուկ, որ դրանք սովորելուց յետոյ պէտք է յետ դառնան թիֆլիս և պարապին իրանց սովորած արհեստով պարապելով, իրանք էլ կշահվին և իրանց մօտ պահած աշակերտներին էլ կշահնան իրանց դիտեցածը սովորյնելով:

Գաղեթին սոսորագրվել կարելի է խմբադրողի մօտ:

Գաղեթումը հրատարակվելու կմնդունվին մասնաւոր յայտարարութիւններ: Գների մասին կարելի է խմանալ խմբագրատանը:

Հաւ արհեստաւորների մօտ պահ տալ նրանց և նրանց հագուստի համար հոգս քաշելն էլ ինքն է վիխն առել: Էն 10 երեխաներից երկուախն ուկերիչի մօտ են տվել աշակերտ, երկուախն իւվելիրի (ակնագործի) մօտ, երկուախն ներկարարի մօտ, երկուախն կանգվարի (քաղցրավաճառի) մօտ և մէկին գերակալի մօտ, մէկին էլ յետ են ուղարկել իր հայրենիքը՝ որովհետև ընդունակ չէ էլէլ սովորելու: Վերայիշեալ արհեստաւորները Մուկովումը առաջնորդներն են և դրանք հետեւում են իրանց աշակերտների յառաջադիմութենին: Երեխաները առողջ են և կլիմայի փոփոխութիւնը վասա չտվեց նրանց առողջութեանը: Կիրակի օրերով էդ երեխաները ժողովում են Մուկովի հայոց եկեղեցու պարապումը շինած ուսումնարանումը, որու ամեն հարկաւոր բանները պահները պատրաստած էն նրանց համար և կիրակի օրերով սովորվում են էլեկտեղ՝ կրօն, ոռուսաց և հայոց լեզու և թւաբանութիւն: Կրօնի դաս սովոր աւադ քահանայ Յարութիւն Գոկչաւանցն է, իսկ միւս առարկաները և լիուները սովորյնում են Մուկովի համալսարանի ուսանողները՝ Պ. Ղամբարեանցը, Մ. Քանանեանցը և Գ. Քուչերեանցը: Բոլորն էլքի են դաս տալիս:

Ուրեմն թնջուկ տեսնում էնք էդ երեխաները արհեստներ սովորելու հետ զրել կարդած էլ են սովորում և ի հարկէ էստեղ յետ եկած ժամանակը ամենքն իրանց սովորած արհեստով պարապելով, իրանք էլ կշահվին և իրանց մօտ պահած աշակերտներին էլ կշահնան իրանց դիտեցածը սովորյնելով:

1836 թիփ ԱՊՐԻԼԻ 10 ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ԼՈՒՍԱԿՈՐՉԱԴԱՒԱՆ ՀԱՅԵՐԻ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐԻ ԿԱԲԱՎԱՐՈՒԹԵՆԻ ԿԱՆՈՆՆԱՐՈՒԹԵՆԻՑ ԹԻՖԼԻՑ:

Հիմի, երբ որ լուր հայերի ուշքը դարձած է նոր կաթողիկոս ընտրելու վրայ,

Հարկաւոր ենք համարում հաղորդել մեր ընթերցողներին բարձրագոյն հաստատված 1836 թվի ապրիլի 10 Ուսուաստանի լուսաւորչադաւան հայերի և կենցական գործերի կառավարութենի կանոնադրութենից էն յօդուածները, որ վերաբերվում են Եջմիածնի ժայրագոյն պատրիարքին և որոնց հաստատ հիման վրայ ընտրվել են մինչև հիմք և ընտրվելու են մեր կաթողիկոսները։ Ահա՝

§ 10. Կուսաւորչադաւան հայերի եկեղեց
ցու գլխաւոր կառավարութիւնը, նրա եկե-
ղեցականների և եկեղեցու կարգերի և ծէ-
սերի ճիշդ կատարելու բարձրագոյն վերա-
տեսչութիւնը պատկանում է Եջմիածնի պատ-
րիարքին, իբրև Հայոց ազգի ծայրագոյն կա-
թողիկութիւն։ Կաթողիկութիւն ամեն դորձերու-
մը օգնում է Եջմիածնի հայոց սինոդը, բայց
չի կարող նա իր իրաւունքները յանձնել ոչ
սինոդին և ոչ ում և իցէ։

§ 11. Ելմիածնի ծայրագոյն պատրիարքին
ընտրումն բոլոր լուսաւորչագաւառն հայերը
էս բանի համար սահմանած կարգով:

§ 12. Պատրիարք-կաթողիկոսի տեղի պարագաները մնալու ժամանակը Եջմիածնի սինոդը ժամուցազրեր է ուղարկում ինչպէս Ռուսաստանի մէջն էլած, նմանապէս և սահմանից դուրսն էլած լուսաւորչադաւան հայերի թեմարին և կաթողիկոս ընտրելու համար մէկանի ժամանակ է նշանակում:

§ 13. Ամեն մէկ թեմը կաթողիկոս՝ ընտարիլու համար երկու երեսփոխ է նշանակում մէկը և կեղեցական և մէկը աշխարհական։ Եկեղեցական երեսփոխ պէտք է վնի ինքը թեմնեկալ առաջնորդը, կամ նա ումն որ կը-նշանակէ նա եկեղեցականներից։ Աշխարհական երեսփոխին ընտրում են բոլոր մէկքները, իւղբաները և աշխարհական պատւառոր մարդիքը, որոնք որ կարող են հայոց եկեղեցու վաղուցվան սովորութենով իրաւունքը ունենալ։

§ 14. Եղ երեսի փոխները եթէ կալթողի կուսին
ընտրելու համար նշանակած ժամանակին չը-
կարողանան դնալ էջմիածին, իրաւունք ու-
նին իրանց կարծիքները թղթով յայտնելու
էջմիածին:

§ 15. Բացի ի երեսփոխներից կաթողիկոսը ընտրելիս մասնակից են վնասում եջմիածնի սինոպէլի անդամները և Եջմիածնումը գտնված եպիսկոպոսներից եօթք մեծերը։ Եթէ եղքան եպիսկոպոս չլինի էն ժամանակը Եջմիածնին, էն ժամանակը պահանջութիւն է լրացնալում։

զեցու սահմանած ծէսերին:

§ 17. Երբ սր էջմիածնուումը գտննված երես-
փոխների և էջմիածնն ուղարկած զբաւոր
ծանուցութիւններից ժողովլվում է ձէները, չորս
կամորթիւնատ են նշանակվում շատ ձէն ունե-
ցողներից: Եթէ ձէները հաւասար լինին բա-
ժանած վիճակով վճռ.վում է թէ ալքեր պէտք
լինին աւագագոյնները: Եդ չորս մարդուց ներ-
կայ գտնվողները պէտք է երկու կամորթիւնատ
ընտրեն կաթողիկոսութիւնի համար:

§ 18. Ես ընտրութիւնն անելուց յևասոյ, ժողովը իրանից երկը անդամ է ուղարկում Կովկասի փոխարքայի մօտ, որն որ երկու ընտրած կանգնիւտառներին ներկայացնում է ազգաւոր կայսերը Ներքին Գործերի մինիստրի միջնորդութենավ:

§ 19. Թագաւոր Կայսրը նշանակելով էջմիածնի ծայրագոյն պատրիարքին, ամենաողղոմածաբար տալիս է նրան բարձրագոյն հրավարատակ էդ աստիճանի համար և հրամանում է Ռուսաստանի աթոռին հաւատարմութենի երդումը կատարելուցը յետոց, Հայոց Նկեղեցու վաղուցյայ կանոններով օծվի կաթողիկոս:

§ 20. Էջմիածնի պատրիարքը վաղուցյայ հայոց ծայրագոյն պատրիարք—կաթողիկոս—

Ների տիաղուն է կրում:

§ 21. Հայոց եկեղեցումը պատրիարք-կաթողիկոսի անոնքը յիշվում է Ռուսաստանի կայսեր և նրա Օգոստավիառ տան յետոյ։
§ 22. Վաղուցվայ սովորութենող պատրիարքը կաթողիկոսաբանից կամ էջմիածնի պարսպից դուրս գալիս կարող է իր հետ վերաբեր առնել էջմիածնի մէջ գտնված հայերից պատրաստոր պահապահաններ, մէկ քանի հոգեորական և երկու կարգաւորներ, ուրինաց մէկը պէտք է տանէ կաթողիկոսա

կան գաւաղանը, իսկ մրւոք խաչվառը։
§ 23. Հայոց եկեղեցու վաղուցվայ օրէն-
քով միայն Եջմիածնի պատրիարքը, հայոց
ազգի ծալրապայն կաթողիկոս Անհետի, իրա-
տունք ունէ սուբք մեռնի և փելու և օրէ-
նելու հայոց բայու եկեղեցերու համար։

Ծանօթութիւն։ Սուրբ մնացնը պատրիարքը բաժանումէ իր հոգևորականների ձեռալիքների։

§ 24. Եջմիածնի պատրիարքը, հայոց աղքա-
դԱստոր հոգևոր հովին վնալով, ձեռնապրու-
է հայոց եկեղեցս եպիսկոպոսներու շաք դարձ-
նելով որ վազուցվայ օրէնքների համեմատ
անվիճակ եպիսկոպոսների թիւը չափացն
վի, առանց մէկ յաշնի հարկաւորութինի:

§ 25. Ζωήց ակնելնցու վաղուցիւաց վաստակը ձևունարկութիւնն ունենալով և առաջ

առաջ Եզմիածնի սինալի կարծիքը լսելով
պատրիարքը կտրական վճիռ է տալիս լո-
ւր Եկեղեցական գործերին, որոնք վերաբեր-
վում են կրօնի վարդապետոթենին, Առա-
ռածուածուաթենի կատարելուն և այլն:

§ 26. Եջմիածնի ծայրադրու պատրիարքը իրաւունք ունէ հայոց եկեղեցու կանոնների համեմատ բարեկալչու և օգտակար եկեղեցական անդամներին աղքատութեալ լանջական խաչեր, արախչիներ և կամուլականեր :

§ 27. Եղմիածնի Պատրիարքը, հայոց ազգի ընդհանուր հովիւր գոլովի, շնորհ հաւելի կոչված Ներսէս հայրապետի օրինակին հետեւելով, ժամանակ ժամանակ ուղարկում է իր հովւական օրհնութիւնները լուսաւորչադաւան ամեն երկրի հայերին, յորդորելով նրանց խաղող և բարի կեանք վարել և օրինաւոր իշխանութիւններին հնազանդվիլ՝ սուրբ աւետարանի կանոնների համեմատ։

§ 29. Հայոց եկեղեցու կանոնների համաձայն կաթողիկոսը իր բնակութիւնը ունի կըմիածնի վանքումը։ Երբ որ նա հարկաւոր է համարում էդ վանքիցը չորս ամսից աւելի ժամանակով հռուանալ, պէտք է Կովկասի Փոխարքայի և Ներքին Գործերի մինիստրի միջնորդութեանով Թագավոր կայսեր ապրեհանութիւն խնդրէ։

§ 30. Եցմիածնի պատրիարքը իրաւունք
ունէ ինչպէս հայոց մինողի անդամներին,
նմանապէս և վիճակաւոր առջնորդներին և
առհասարակ լուսաւորչադաւան բոլոր եափս-
կուպոններին չորս ամսով արձակումը տալ-
բայց Նրանց չորս ամսից երկար արձակելու
համար և սահմանից գուրս գնալու համար
կաթողիկոսը բարձրագոյն բարեհաճութիւն-
է ։ Ինողում։ Մինողի անդամներից երկուսից
աւելի չեն կարող արձակվիլ մի և նոյն ժա-
մանակու։

§ 31. Կաթողիկոսը, իրքեւ Եջմիածնի վանքի գլաւառը, կարգադրում է եղ վանքի գործերը ինչպէս լուսկանում է, և կեղեցականների խոկ և խոկ հիման վրայ:

ածնի սինովը շտառվ կարգադրութիւն
անում նրանից յևուց մնացած թղթերի

